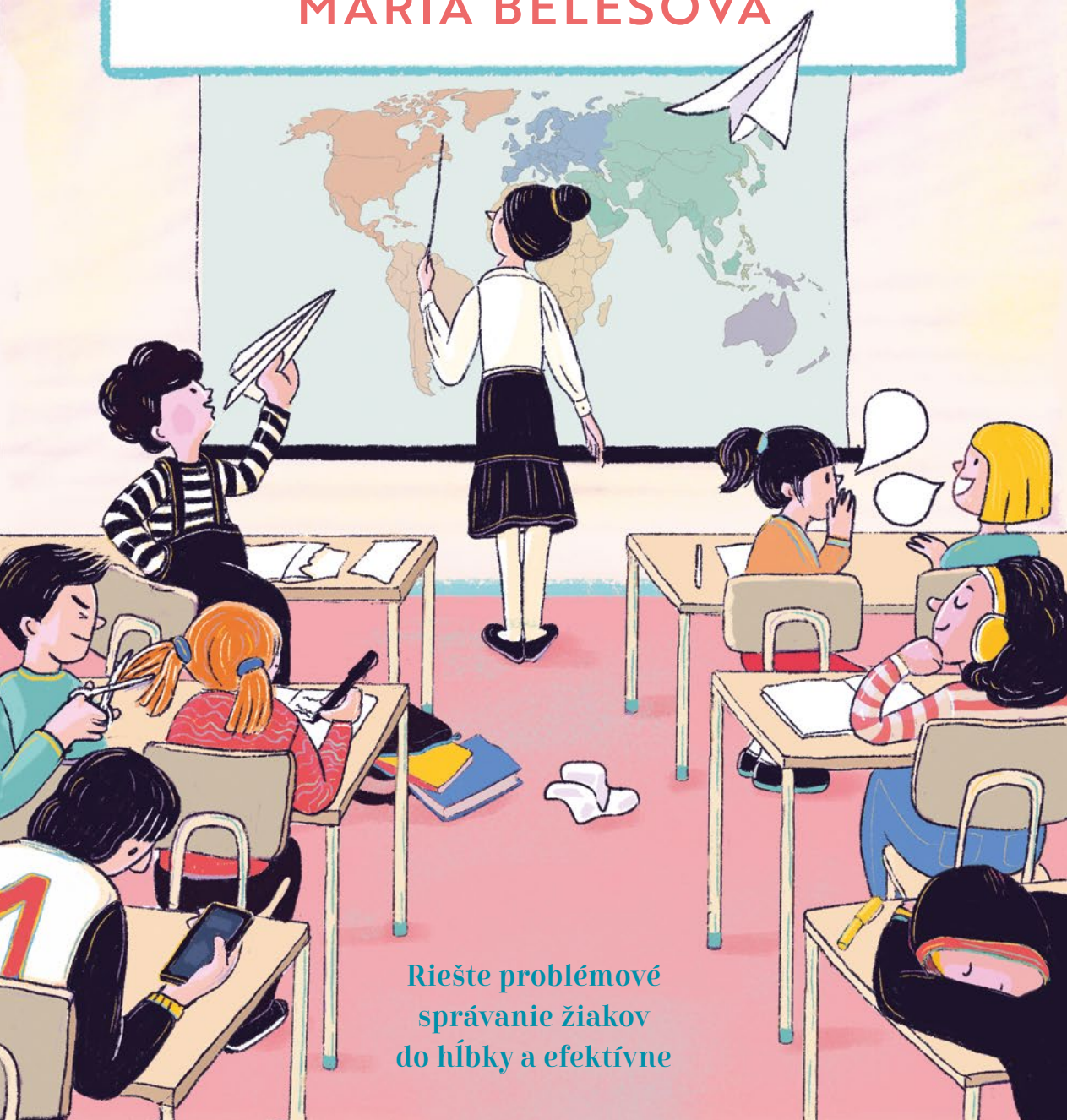

ŠKOLA NIE JE VÝCHOVNÝ TÁBOR 2

MÁRIA BELEŠOVÁ

Riešte problémové
správanie žiakov
do hĺbky a efektívne

ŠKOLA NIE JE VÝCHOVNÝ TÁBOR 2

MÁRIA BELEŠOVÁ

© doc. Mgr. Mária Belešová, PhD.
Katedra predprimárnej a primárnej pedagogiky,
Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
2024

Recenzenti:
prof. PhDr. Jiří Škoda, PhD.
prof. PhDr. Mária Potočárová, PhD.
PaedDr. Erika Drgoňová, PhD.

MÁRIA BELEŠOVÁ
ŠKOLA NIE JE
VÝCHOVNÝ TÁBOR 2

Vydala GRADA Slovakia s.r.o.
Moskovská 29, 811 08 Bratislava 1
www.grada.sk
Tel.: +421 2 556 451 89
ako svoju 280. publikáciu

Jazyková redakcia Anetta Letková
Grafická úprava a sadzba Zuzana Ondrovičová
Zodpovedná redaktorka Lucia Krajíčková

Vydanie 1., 2024
Počet strán 352
Tlač THB a.s.

Copyright © doc. Mgr. Mária Belešová, PhD., 2024

Cover illustration © Lucia Lukáčová, 2024
Slovak edition © GRADA Slovakia s.r.o., 2024

Upozornenie pre čitateľov a používateľov tejto knihy

*Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto tlačenej či elektronickej knihy nesmie
byť reprodukováná a šírená v papierovej, elektronickej či inej podobe
bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa
Neoprávnené použitie tejto knihy bude trestne stíhané.*

ISBN 978-80-8090-887-4 (ePub)
ISBN 978-80-8090-886-7 (pdf)
ISBN 978-80-8090-885-0 (print)

Venovanie

Zlé správanie žiakov v školách sa i naďalej stupňuje. Prejavuje sa to dramatickým nárastom narušania poriadku v triede, od nevhodného správania žiakov cez prejavy neúcty voči učiteľom a školským zamestnancom až po zakázané používanie elektronických zariadení. Potrieb v oblasti správania je viac ako kedykoľvek predtým. Pre učiteľov je to šok a zažívajú omnoho viac stresu. Preto aj druhé pokračovanie tejto knihy venujem všetkým tým, ktorí sú učiteľia na rôznych stupňoch vzdelávania, a tým, ktorí si svoje roky odpracovali za katedrou.

Verím, že kniha osloví aj ostatných učiteľov, inú odbornú pedagogickú obec, školských a pedagogických psychológov, špeciálnych pedagógov, vychovávateľov, asistentov učiteľa, riaditeľov a zriaďovateľov škôl a školských zariadení, rodičov a študentov pedagogických smerov.

Všetkým vám prajem pohodové, poučné, precítené, obohacujúce a zážitkové čítanie.

S úctou

Mária Belešová

OBSAH

ÚVOD.....	13
RIZIKOVÉ SPRÁVANIE ŽIAKOV	17
Útoky v školách celosvetovo pribúdajú.....	18
Vznik nežiaducich foriem správania.....	23
Kriminogenéza závislá od rodinnej výchovy	26
Delikventné a kriminálne správanie mladistvých.....	27
Druhy kriminality páchanej mladistvými.....	31
Negatívne správanie žiakov v štatistikách	32
ŠKOLA – ZÁKLAD NENÁSILNÉHO ŽIVOTA.....	37
Násilie v škole.....	38
Edukácia a problémové správanie dieťaťa.....	39
Škola a jej úlohy v oblasti prevencie sociálno-patologických javov	40
Školský poriadok ako preventívny „liek“ na choroby školy.....	43
PSYCHOLÓGIA OSOBNOSTI DIEŤAŤA.....	57
Schopnosti.....	58
Temperament.....	60
Motivácia a zameranosť.....	62
Charakter	64
Emocionálna inteligencia	67
Cena priateľov v procese emocionalizácie.....	70
Proces socializácie osobnosti	71
Výchova žiaka v kolektíve triedy.....	73

RODIČOVSKÁ VÝCHOVA	75
Štýly výchovy v rodinách	77
Harmonický citový vzťah rodičov ako podmienka dobrej rodinnej výchovy	80
Zdravé rodinné prostredie.....	82
Rodinné prostredie: otec, mama, detičky?.....	83
Súrodenecký kolektív.....	85
Súrodenecké konštelácie	86
 UČITEĽ	90
Vplyv učiteľa na osobnosť dieťaťa a žiacky kolektív.....	91
Triedny učiteľ a jeho úlohy v procese výchovy a vzdelávania žiakov	93
Učiteľia a obavy so zvládaním triedy	95
Učiteľ ako chránená osoba	96
Sociálne zručnosti učiteľa	97
 OBRAZ, KTORÝ SI VYTVÁRA UČITEĽ O ŽIAKoch	101
Ako a prečo posudzujeme ostatných (tzv. chyby sociálnej percepcie)	102
 Dieťa s ŤAŽKÝM ŽIVOTNÝM PRÍBEHOM	109
Dieťa z náhradnej rodiny.....	109
Dieťa z rodiny v ohrození (v rizikovej sociálnej situácii) a jeho širšia podpora.....	110
Rómske dieťa v nerómskej rodine.....	112
Ako sa prejavuje trauma a porucha pripútania	113
Čo robiť, keď sa mi zdá, že sa v živote dieťaťa deje niečo zlé.....	113
Náhradná rodinná starostlivosť.....	114
Ako rozumie dieťa tomu, že žije v rodine, v ktorej sa nenarodilo.....	115
Pomoc učiteľa pri deťoch z náhradnej rodiny	116
Spolupráca s rodinou	117
Podpora pre rómske dieťa v nerómskom kolektíve s rodinou	117
Problémové témy a aktivity.....	118
Inšpirácie pre prácu s dieťaťom v triede	119
 VZNIK A CHARAKTERISTIKA KONFLIKTOV V ŠKOLSKOM PROSTREDÍ	122
Typy konfliktov v školskom prostredí	124
Možnosti pristupovania k školským konfliktom.....	126
Reakcie charakteristické pre jednotlivé štýly riešenia konfliktov	128

VZNIK PROBLÉMOVÉHO A NEŽIADUCEHO SPRÁVANIA UŽ V MATERSKEJ ŠKOLE	132
Agresivita.....	134
Vulgárnosť	136
Krádeže.....	136
Vandalizmus	137
Šikanovanie	138
Vilko a „moja mama povedala...“	139
Päšťou do tehotenského brucha.....	142
Janko je ukázkový autista už v materskej škole	145
Za všetko môže týranie syna vlastnou matkou.....	147
„Nefungujúca“ Melánia v bežnom živote	150
Musím dávať pozor aj na iné deti, nielen na zlostného Peťka	152
Schovávačka za kríky nie je vtipná	154
Cez okno... sa môžem dívať a pozorovať svojho vnuka.....	157
Byť dobrým chlapcom sa mu oplatí.....	160
Veď je to iba dieťa	162
Nediagnostikovaný Tomáško.....	164
Prevenia rizikového správania v materských školách.....	166
 PRÍKLADY Z PRAXE.....	168
V očiach otca je Matúš nadpriemerne inteligentný.....	168
On nie je retardovaný, má iba poruchy učenia	171
Neprofesionálni profesionálni rodičia.....	175
Chlapci nebijú dievčatá.....	177
Až keď pochopil, že otec na nich úplne zanevrel, polepšil sa	178
Vďaka mojej ráznosti ostal Alex nažive	180
Rozmaznaná Boženka.....	184
Výsmešné lístočky v školskej taške	188
Zjedzte ma, blšky, zjedzte	192
Zabral až výprask od starej mamy.....	195
Vlado zneužívajúci svoju adopciu	197
Radi ťa uvidíme, ale najprv sa zbav vší.....	200
Matka kontrolórka	202
Petardy do rúk deťom nepatria!!!	205
Víťaz olympiád nie je vždy víťaz.....	207
Keď je príťažlivosť väčšia ako chodenie do školy	209
Šimonova averzia voči všetkým ženám v škole.....	212
Postihnutie, krádeže a vylúčenie zo školy.....	214

Integrácia – pomoc alebo trápenie?	216
Načo vlastne majú to dieťa?	219
Mobilný telefón a vlastnícke právo žiaka	222
Andrej a nepochopený odmeňovací systém.....	225
Monika má v živote „smolu“ už teraz.....	227
Stará mama vzala veci do vlastných rúč a nastali pozitívne zmeny.....	229
Siedmačka v treťom ročníku.....	232
Sabína plná paradoxov	234
Vypadni, učka, lebo ťa vyhodím cez dvere!	235
Zlobor Simon	238
Aj malá chvála robí veľké zázraky.....	239
Vyletieť zo školy v ústrety slobode	241
Čítanky použité na rozpálenie ohňa v pecku.....	243
Útek zo školy cez strešné okno	244
Alex je ako verná kópia svojho agresívneho otca	246
Byť zlým žiakom je ľahšie ako byť dobrým žiakom	248
Zoznam Noelových nepliech by bol nekonečne dlhý	251
Nikolas a jeho problémy takmer vo všetkom.....	252
Pre Samkovu integráciu trpia ostatní žiaci.....	254
Z problému do problému.....	256
Radko utieral tabuľu spolužiakovou hlavou.....	257
Chcel ho odnaučiť od precitlivenosti tak, že mu schovával veci.....	259
Nevedel, čo má robiť, pretože mal problém so sluchom	260
Až odchodom otca do väzenia sa Lukáš začal správať normálne	262
Niekedy sa musí vykonať rediagnostika.....	263
Odchod z tej školy bol pre mňa vykúpením.....	265
Cesta za lepším životom	
(keď dieťa preberie zodpovednosť za celú rodinu)	267
Ako týranie matky ovplyvnilo Mateja	269
Lepšie sa mi chodí do práce, keď tu už Róbert nie je.....	271
Nie som zlý, som len málo ľúbený	274
Opakovanie prvého ročníka kvôli nespokojnej matke	275
Radšej detský domov a „biele“ lži.....	277
Dôvera sa ťažko nadobúda, no ľahko stráca	280
Riško potrebuje mať všetky činnosti riadené	282
Teo narúšal prestíž školy.....	283
Zlaté pravidlo morálky	285
Prestup na inú školu neodstráni neodhalené diagnózy	287
Nebola to moja zaujatosť, ale arogantné a agresívne správanie žiaka.....	289
Metóda fonematického uvedomovania nevyhovela každému rodičovi.....	292

Škola – krajina neposlušných „zázrakov“	295
Z riaditeľky sa stala asistentka	300
Neriešené záškoláctvo a jeho zlý výchovný efekt na ostatných žiakov	302
Lovecký nôž ostal našťastie v rodinnej zbierke	305
Pomáhajme deťom „vstávať“	307
Svet nie je len o jednom žiakovi	309
Rodičia chcú mať deti šťastné, nie vzdelané	311
Linda vyšla z každej šlamastiky ako hrdinka	314
Telefón po online výučbe už nie je celodenným spoločníkom žiakov	317
On už je raz taký	318
Môžeme si robiť, čo chceme, a vy nám nebudete rozkazovať	320
Martin bol jeden z dôvodov môjho odchodu zo školy	322
Tepláky od výkalov strčil asistentke priamo do tváre	324
Všetkým bol iba na smiech	326
ODPORÚČANIA DO PRAXE	329
Mediácia	331
Školská mediácia	333
Úloha mediátorov	334
Rovesnícka mediácia ako práca s dynamikou skupiny v triedach	335
Sociálnoprávna ochrana detí a sociálna kuratela	339
LITERATÚRA	343
ZÁVER	349

ÚVOD

„Pane, urob ma nástrojom Tvojho pokoja. Tam, kde je nenávisť, daj, nech prinášam lásku; tam, kde je urážka, nech prinášam odpustenie; tam, kde je pochybnosť, vieru; tam, kde je zúfalstvo, nádej; tam, kde je tma, svetlo; tam, kde je smútok, radosť. Ó, Božský učiteľ, daj, nech sa nesnažím byť povzbudzovaný, ale radšej nech povzbudzujem; byť pochopený, ale radšej nech pochopím; byť milovaný, ale radšej nech milujem.“

(František z Assisi)

Ked som sa po dopísaní knihy *Škola nie je výchovný tábor* potrebovala odreagovať, zašla som do kníhkupectva a siahla po knihe *Psychológia sériových vrahov*. Nie, nie som fanúšička seriálov s kriminálnou tematikou ani zástankyňa akejkoľvek formy zla. Zaujal ma hlavne jej obsah a viac ako stovka kauzistických prípadov sériových vrahov. Takže príliš som si neodpočinula a po sondovaní v obsahu tejto knihy som videla istú paralelu s mojou knihou *Škola nie je výchovný tábor*. Každý sériový vrah, ktorý má na svojom konte viacero obetí, mal zaujímavú minulosť začínajúcu sa v detstve. Už vtedy sa začali vynárať na povrch isté pozorovateľné znaky jeho problémovej osobnosti. Možno sa vtedy nimi nikto nezaoberal a v detstve neboli predmetom psychodiagnostiky ani inej diagnostiky. Keď však dieťa týra zvieratá a cielene im ubližuje, keď si kreslí, ako vystrieľa polovicu triedy dedovou brokovnicou, keď je zasnené a kreuje si nenávistné myšlienky viditeľné na jeho tvári či verbálnych/nonverbálnych prejavoch, keď je dieťa prirodzene agresívne, má neustále problémový a konfliktný vzťah s matkou, otcom, so starým rodičom,

súrodencom, s učiteľkou, so spolužiakom, respektíve s viacerými osobami naraz, sú to všetko prejavy správania, ktoré sú typické aj pre extrémne prípady konfliktných osôb.

Tá kniha ma skutočne oslovila a z môjho odreagovania vznikol vlastne námet na voľné pokračovanie knihy s názvom *Škola nie je výchovný tábor 2*. Veľmi sa zamýšľam nad tým a hľadám istú paralelu v tom, ako sa z nevinných detí stanú kriminálnici najvyššieho rádu. Je to nepredstaviteľné, ale ako vnímavá a pozorná poslucháčka všade navôkol zaznamenávam príbehy, ktoré nenechajú moju myseľ pokojnú, a stále pátram po príčinách problémového správania detí.

Na tomto mieste si dovoľím citovať autora knihy *Psychológia sériových vrahov* Andreja Drbohlava (2022), ktorý zistil, že už v detstve hoc i malé impulzy ovplyvňujú patologický vývin dieťaťa. Častým prípadom je napríklad rozprávanie strašidelných príbehov a hrôzostrašných poviedok, ktoré si vrahovia vypočujú v detstve. Často v neprospech zámeru rozprávajú rodičia tieto rozprávky deťom ako výchovný apel. Andrej Čikatilo, vrah a kanibal (53 vražd), počúval celé detstvo poviedky o kanibalizme na Ukrajine v časoch stalinskej diktatúry a o partizánoch, ktorí mučili a zabíjali zajatcov v lesoch. Sám potom v dospelosti zabíjal takmer výhradne v lesoch a obeť znásilňoval, kastroval, jedol ich orgány a pil ich krv. Ohnisko vývoja týchto predstáv je možné sledovať už v detstve mnohých kriminálnikov nielen vo forme uvažovania, ale aj konkrétnych činov. Takéto deti často snívajú o ubližovaní a bolesti. Od rozbíjania vecí, čím si vybijajú svoju hyperaktivitu a naakumulovanú energiu dovedú k nejakej forme vyvrcholenia/ventilovania, často prechádzajú k iným formám násillia. K takémuto vývoju značne prispieva aj výchova rodičov. Ed Kemper vo svojich siedmich rokoch vyhlásil o učiteľke, ku ktorej prechovával náklonnosť, že na to, aby ju mohol pobozkať, by ju musel najskôr zabiť. Táto príznačná, avšak ťažko odhadnutelná predzvesť jeho budúceho života sa stala skutočnosťou, keď v dospelosti ženy zabíjal, mučil, znásilňoval a rozrezával. Z Jeffreyho Dahmera sa stal sériový vrah po tom, ako v školských laboratóriách pri pitvách rôznych pokusných zvierat dosahoval vzrušenie. Toto penzum raných skúseností má zásadný význam vo formovaní identity týchto jedincov.

Na úvod knihy sú to možno ťažké slová, ktorými vás, milí čitatelia, nechcem odradiť. Ba práve naopak. Chcem vás pozvať na ďalšie pútavé čítanie plné zaujímavých, konfrontačných, nepredvídateľných, reálnych príbehov, ktoré vzišli zo školského prostredia, pretože tento „výchovný tábor“ stále neskrotol. Učitelka

v školách a školských zariadeniach sa často stretávajú so žiakmi, ktorí ich svojím správaním provokujú, neustále vyrušujú, porušujú stanovené pravidlá a dohody. Títo žiaci im sťažujú prácu a narušujú celkovú klímu v triede (skupine). Učitelia zaujímajú k tejto skutočnosti určité postoje a rozhodujú sa o ďalších postupoch. Najjednoduchšie riešenie, ako si s týmito žiakmi poradiť, je označiť ich za žiakov s poruchami správania a vylúčiť ich zo školy. Podľa Rustemiera (2002) je iným (a v školách často uplatňovaným) riešením využiť všetku silu a pedagogický um. Hľadať opatrenia vnútri školy, nastoliť podmienky a vytvoriť postupy zamerané na zmeny správania takých žiakov. Učiteľ by si mal neustále klásť otázky. Hľadanie odpovedí učiteľovi uľahčia jeho vlastné kompetencie a jednou z nich je schopnosť rozlíšiť charakter problematického správania žiaka. A ja dodávam, že hľadanie odpovedí rovnako umožní aj táto kniha.

Táto kniha sa obsahovo celkom odlišuje od prvej časti *Škola nie je výchovný tábor*. Nezameriavam sa na definovanie konkrétnych diagnóz a porúch, ne-selektujem príbehy podľa jednotlivých podobností. Idem ešte viac do hĺbky a zamýšľam sa hlavne nad prostredím, z ktorého dieťa pochádza. Prirodzene, je to rodinné prostredie a vplyv rodičovskej výchovy na formovanie osobnosti dieťaťa. Nemenej zaujímavá je aj zmienka o súrodeneckých konšteláciách. V týchto intenciách píšem i o rizikovom správaní žiakov, ktorí výrazne prekračujú povolené normy a stávajú sa tak kriminogénnymi činiteľmi ohrozujúcimi nielen seba, ale predovšetkým školský kolektív a spoločnosť ako takú. V tomto kontexte sa zamýšľam tiež nad tým, ako môže škola pristupovať k jednotlivým formám prejavov násilia a akú pozíciu zastáva v oblasti prevencie sociálno-patologických javov.

Za dôležitú považujem aj kapitolu o psychológii osobnosti dieťaťa, v ktorej sa zameriavam na vysvetlenie pojmov, ako sú schopnosti, temperament, motivácia, charakter, emocionálna inteligencia a socializácia. Tieto pojmy by mal ovládať každý, kto prichádza do kontaktu s dieťaťom. Cieľ je, aby boli reflektované všetky individuálne potreby dieťaťa, poznať a chápať príčinu jeho správania, vhodne reagovať a postupovať v zmysle nadobudnutých psychologických poznatkov.

Dieťa začína mať problémy so správaním už pri nástupe do základnej školy. Pokiaľ je doma samo, nezdá sa, že by malo nejaké problémy. To platí najmä v prípade, ak ide o prvorodené dieťa, ktorého rodičia nemajú veľa skúseností so správaním iných detí. Mnohé deti až pri vstupe do základnej školy začnú mať ťažkosti so vzťahom k iným deťom/spolužiakom. Usudzujem teda, že

tieto problémy vznikajú ešte pred vstupom dieťaťa do základnej školy a viaceré z nich sa prejavujú, respektíve vynárajú už v materskej škole. Aj preto píšem kapitolu o vzniku problémového a nežiaduceho správania dieťaťa v materskej škole, kde uvádzam najčastejšie prejavy nevhodného správania dieťaťa v predškolskom veku, pričom túto kapitolu obohacujem o praktické príbehy a skúsenosti učiteliek z materských škôl.

Učiteľom venujem taktiež samostatnú kapitolu, pretože si myslím, že práve oni zohrávajú dôležitú (ak nie kľúčovú) úlohu pri formovaní dieťaťa (žiaka). Žiaľ, ich snaha nie je docenená. Veľké negatívum vnímam aj v nízkej informovanosti učiteľov o možnostiach prevencie negatívneho (rizikového, nevhodného, nebezpečného) správania žiakov a o možnostiach obrany pred nimi. Učiteľia sa necítia dostatočne informovaní, ako postupovať v prípade týchto prejavov zo strany žiakov či rodičov a ako tomu predchádzať. Preto sa zameriavam nielen na definovanie sociálnych zručností učiteľa, ale aj na jeho status z pozície chránenej osoby.

Tu niekde sa začína nekonečný „kolotoč“ problémov, z ktorého nie je možné ani ľahké tak rýchlo vystúpiť. Ukričenie sa v konečnom dôsledku cítiť všetci aktéri zúčastňujúci sa v tomto výchovnom tábore – učelia, rodičia, deti, odborníci (pretože aj tí zjavne niekde zlyhávajú). Avšak tou najväčšou obeťou je vždy dieťa stretávajúce sa s pocitom menejcennosti, trpiace, (nemo) volajúce o pomoc. Dieťa, ktoré si vybuduje odpor k škole, problematcky sa začleňuje do sociálnej skupiny vrstovníkov, má potom problémy so vzťahmi k učiteľom, rodičom, ku kolektívu aj k autoritám. Pokiaľ nie je takému dieťaťu včas poskytnutá pomoc, môžu jeho problémy vyústiť do vážnych osobnostných porúch. Predpokladá sa, že pocity menejcennosti vznikajú u dieťaťa okolo desiateho roku života. Preto je nutné, aby okolie dieťaťa bolo informované o jeho problémoch, o správnom postoji k jeho problémom a taktiež o spôsoboch jeho prevýchovy.

Milí čitatelia, verím, že aj táto kniha bude pre vás poučná, inšpirujúca, motivačná, podnetná, podnecujúca uvažovanie, prinucujúca klásť si správne otázky, otvorene sa o problémoch rozprávať a nabráť odvahu začať ich riešiť.

RIZIKOVÉ SPRÁVANIE ŽIAKOV

Problematické správanie mladej generácie sa začína chápať ako fenomén, ktorý svojou narastajúcou intenzitou negatívne ovplyvňuje spoločenský život, a stáva sa tak jedným z kľúčových objektov pozornosti verejnosti (Navrátil, Mattioli, 2011; Tišňanová, Siváková, Bellová, 2018). Predovšetkým učitelia a vychovávatelia, ktorí sú každodenne nútení riešiť nejaký konflikt, odstraňovať alebo čo najviac eliminovať prejavy nevhodného správania. Sami však v mnohých prípadoch konštatujú, že výsledky ich práce nezodpovedajú vynaloženému úsiliu.

Rizikové správanie žiakov sa považuje okrem iného za multikauzálny jav (Lovaš, 1997), ktorý poukazuje na výskyt agresie v súvislosti s osobou, ktorá je vystavená určitým podnetom. Špecifickosť reakcie na podnet je daná konkrétnym naladením osoby, ktorá má predispozíciu konať agresívne. Samotná predispozícia v sebe zahŕňa aktuálny psychický stav, ako aj dlhodobé pôsobiacie faktory. Sebapercepcia a následná sebaregulácia správania žiaka by neboli možné bez učiteľovho diagnostického vstupu, ktorý je smerovaný k odhaleniu charakteristík spájajúcich sa nielen so školským, ale aj s rizikovým správaním žiaka. Správanie žiaka sa hodnotí so zreteľom na jeho vekové osobitosti, a to v oblasti udeľovania pochvál a opatrení smerujúcich k posilneniu disciplíny žiakov. Medzi bežné priestupky sa často zaraďuje: zabúdanie učebných pomôcok, prezuviak, úboru na telesnú výchovu a podobne. Medzi závažné priestupky podľa Paškovej, Stehlíkovej a Valihorovej (2018) patria: vyrušovanie počas výučby, bezdôvodné opustenie školy, nerešpektovanie

príkazov vyučujúcich, prepisovanie známok, klamstvo, podvody, používanie mobilných telefónov a iných predmetov, ktoré rozptyľujú pozornosť, prípadne ohrozujú zdravie a bezpečnosť ostatných žiakov, ako aj samotného žiaka. Najvyšším stupňom závažnosti sú posudzované priestupky ako šikanovanie žiakov, arogancia, drzosť, fyzické ublíženie, krádež, fajčenie, alkohol, drogy, ničenie školského zariadenia.

Žiaci s rizikom porúch správania a s poruchami správania patria do skupiny najviac vylučovaných zo vzdelávania v školách. Striedanie škôl a nedostatočná motivácia na školskú prácu prehlbujú ich problémy v individuálnej a sociálnej rovine a premietajú sa do nežiaducich modelov správania a do akademických a predprofesionálnych zručností (Vojtová, 2008). Rola problémového žiaka môže fungovať ako sociálna stigma, ktorá mnohokrát nepriaznivo ovplyvňuje jeho ďalšiu školskú kariéru, vzťah k škole a prijatie ďalšími učiteľmi. Nezanedbateľným ostáva i fakt, že názor jedného učiteľa prijímajú aj ostatní. Adamík-Šimegová (2010) uvádza, že takmer vo všetkých štátoch sveta sa hľadajú riešenia, ako skvalitniť edukáciu žiaka, ako ho čo najlepšie pripraviť na nepredvídateľné zmeny, ktoré mu prinesie budúcnosť.

Aby mali učitelia možnosť rozvíjať a podporovať pozitívnu a podpornú klímu v triede, je nevyhnutné, aby dokázali predchádzať problémovému správaniu žiakov a účinne ho riešiť (Juhásová, Foglová, 2019). Bez minimalizácie negatívneho vplyvu ich správania na samotný edukačný proces je klíma a tvorivá práca žiakov i učiteľov ohrozená, vo vyhrotených prípadoch až nemožná. Ak učitelia chcú efektívne pracovať s problémovými žiakmi, je nutné poznať zdroj ich problémov. Bez poznania príčin nie je možné adekvátne určiť riešenia ani eliminovať negatívne správanie či mu dokonca predchádzať.

Útoky v školách celosvetovo pribúdajú

S extrémnymi útokmi v školách máme, žiaľ, skúsenosti už aj na Slovensku. Zvyšuje sa počet rizikových faktorov, násilných prejavov, štatistika trestných činov maloletých osôb pribúda, rovnako pribúda aj počet útokov realizovaných v školskom prostredí. Škola stráca charakter bezpečného miesta. Násilie sa v spoločnosti kumuluje, identifikácia osobnosti mladého páchatela je náročná, identifikácia žiakov s možnými rizikovými vlastnosťami je takmer nemožná. Aká bude ďalšia prognóza?

Na túto otázku nedá odpoveď nikto, ale... so zvýšenou pozornosťou a všeobecne rozpravou o týchto závažných témach musí zákonite dôjsť k pozitívnej zmene. Minimálne v informovanosti, delení sa o skúsenosti, praktizovaní rozličných opatrení a snahe otvorene komunikovať o témach, ktoré nie sú každodenným diskurzom v školských inštitúciách.

Život v modernej spoločnosti je veľmi náročný, a to aj napriek novodobým výdobytkom vedecko-technického pokroku a informačných technológií, ktoré doslova paralyzujú naše životy. Deti a mládež sú podľa mňa akoby „zajatcami“ súčasnosti. Nik im nevidí do hláv, neexistujú správne diagnostické nástroje, ktoré by včas dokázali odhaliť vznik ich rizikového správania. Svoje problémy si tak kompenzujú v skupine tých najzraniteľnejších a nevinných obetí v prostredí školy, ktorú navštevujú. Svedčia o tom desiatky medializovaných prípadov, ktoré len dokazujú, že varovný prst je zdvihnutý už veľmi dlho a ak sa unaví, nebude mať kto upozorňovať na radikálne problémy, ktoré ohrozujú všetky osoby zúčastnené vo výchovno-vzdelávacom procese.

Na nasledujúcich reálnych skutočnostiach deklarujem, že vyššie uvedený text zodpovedá zvýšenej hrozbe všakových školských útokov, ktorých následky boli často až fatálne. Mnohé z týchto útokov sa stali v rôznych európskych krajinách, pričom Slovensko, prirodzene, nie je výnimkou. Uvádžam ich chronologicky podľa roku, v ktorom sa stali. Zároveň v úvodzovkách doslovne uvádzam nadpis znejúci v konkrétnom mediálnom zdroji.

→ „Čierny deň Švédska: Pri útoku v škole zahynuli učiteľ, žiak i páchatel.“ – TASR (22. 10. 2015)

Jeden učiteľ a jeden žiak zahynuli a dve ďalšie osoby utrpeli vážne zranenia pri útoku maskovaného útočníka ozbrojeného mečom v škole na juhozápade Švédska. Učiteľ, ktorý bol prvou obeťou útoku, zomrel priamo na mieste činu. Ďalších dvoch žiakov, chlapcov vo veku 11 a 15 rokov, a tiež ďalšieho učiteľa previezli po incidente s vážnymi zraneniami do miestnej nemocnice.

→ „Útok v škole vo Vrútkach si vyžiadal 2 mŕtvych a 5 zranených.“ – TASR (11. 6. 2020)

Doposiaľ najtragickejší prípad útoku v slovenskej škole sa odohral v júni 2020 v Spojenej škole vo Vrútkach, keď 22-ročný Martinčan, bývalý žiak školy, dobodol pedagóga a zástupcu riaditeľky školy a zranil ďalšie tri

osoby – riaditeľku školy a dvoch žiakov. Sám si prerazil cestu a vtrhol pravdepodobne do prvej možnej triedy. Prišiel s nožom. Pri zásahu, po ktorom prišiel útočník o život, boli zranení aj dvaja policajti. Nešlo o problémového žiaka.

→ „Útok žiaka mačetou v pražskej škole neprežil jeho učiteľ.“ – RTVS (31. 3. 2022)

Na jednej zo stredných škôl v Prahe zaútočil žiak na učiteľa mačetou. Ten zraneniam na mieste podľahol. Útočník ušiel, policajti ho však chytili. Motívom boli pravdepodobne zlé známky. K útoku došlo na štvrtom poschodí školy v priestoroch kabinetu. Na mieste zostala ležať útočnickova zbraň. Jemu sa podarilo utiecť cez neďaleké okno.

→ „Strelba na základnej škole v USA: 21 obetí, z toho 19 detí.“ – TASR (25. 5. 2022)

18-ročný Salvador Ramos bol zodpovedný za masovú strelbu v základnej škole Robb Elementary School, ktorá si vyžiadala najmenej 21 mŕtvych, z toho 19 detí. Motív útoku mladého muža nie je známy. Za posledných takmer 10 rokov išlo o najväčší masaker v rámci masových vražd v základných školách v USA.

→ „Zbraň na strednej škole v Trenčíne. Po bitke medzi študentmi vytiahol prvák na druháka pištoľ.“ – tvnoviny.sk (10. 10. 2022)

Konflikt sa vraj začal tak, že druhák napadol prváka, ktorý si následne zavolať pomoc. Na druhý deň si ho počkali. Žiak prvého ročníka vytiahol zrejme plynovú pištoľ. V tej chvíli to však nemohol nikto tušiť. Podľa svedkov sa konflikt začal v šatni a potom sa jeho aktéri presunuli pred budovu školy. K incidentu došlo vo večerných hodinách v uličke, ktorú nesníma ani jedna zo školských kamier.

→ „Čo sa odohrávalo v hlave strelca Juraja (†19) zo Zámockej? Motiváciou vraždy bola nenávisť.“ – TASR (13. 10. 2022)

V stredu podvečer v centre Bratislavy zastrelil len 19-ročný Juraj dvoch mladých mužov. Obaja patrili k LGBTI+ komunite a ich vražda bola vraždou z nenávisťou. Vrah zanechal list na rozlúčku, vymenil zbraň, ktorú zobral z otcovho trezora, a ráno ho našiel náhodný okoloidúci. Žiak

bol zo školy pre mimoriadne nadané deti v bratislavskej mestskej časti. Pôsobil ako tichý, ústretový a nekonfliktný typ. Vtedajší minister školstva Ján Horecký v súvislosti s okolnosťami tragédie požiadal pedagógov i rodičov žiakov a študentov, aby s nimi čo najviac komunikovali a boli vnímaví voči ich postojom, trápeniam a traumám.

→ „*Chcel zaútočiť v škole, v taške mal sekeru. Polícia obvinila chlapca (14) z prípravy úkladnej vraždy.*“ – TASR (19. 10. 2022)

V októbri chcel 14-ročný mladík z obce Mníšek nad Hnilcom v miestnej škole zavraždiť viacerých spolužiakov a pedagógov. Do priestorov školy prišiel so sekerou, k útoku nakoniec nedošlo. Národná kriminálna agentúra (NAKA) mladíka zadržala a čelí obvineniu z prípravy obzvlášť závažného zločinu úkladnej vraždy. Sudca pre prípravné konanie Špecializovaného trestného súdu v Pezinku následne 19. októbra rozhodol o jeho väzobnom stíhaní.

→ „*V Novákoch útočil študent sekerou, zranil dievča. NAKA prípad vyšetruje ako pokus o vraždu.*“ – TASR (3. 11. 2022)

Žiak v tomto prípade zranil dievča, ktoré zasiahol do oblasti hlavy. Žiak tiež zaútočil na svojho spolužiaka, ten však vyviazol bez zranení. Po svojom vyčíňaní z miesta incidentu ušiel. V reakcii na útok plánovali školský parlamentný výbor spolu s rezortom školstva hľadať riešenia, ako pristupovať k agresívnemu správaniu v školách a ako mu predchádzať. Poslanec NR SR Richard Vašečka uviedol, že škola má byť bezpečným miestom pre žiakov i učiteľov a že je šokujúce, že takýto ohavný čin sa odohral na pôde školy, do ktorej rodičia každý deň posielajú svoje deti s vierou, že sú v bezpečí a nič im tam nehrozí.

→ „*Tínedžer útok na školu v Srbsku plánoval. Mal zoznam študentov, ktorých chcel zastreliť.*“ – TASR (3. 5. 2023)

14-ročný strelec si urobil náčrty tried a spísal si aj zoznam detí, ktoré plánoval zlikvidovať. Otec jednej zo žiačok uviedol, že strelec vstúpil do triedy jeho dcéry a vystrelil najprv na učiteľa a následne na spolužiakov. Deti sa snažili skryť sa pod lavice a väčšina z nich sa podarilo utiecť cez zadné dvere. Útočník pri strelbe použil podľa polície zbraň svojho otca. Srbské médiá uviedli, že po čine sám zavolať políciu, ktorá ho zadržala na